

Willem Postma Planten in de Algarve

Zoals bijna ieder jaar gaan Carla en Willem Postma voor enkele maanden naar de Algarve, in het zuiden van Portugal. "Nadat het gesneeuwd heeft", wat de dichtelijke vertaling is voor "als de bloei van de amandelbomen voorbij is". Willem liet er een fotoserie van zien. Nu gaat het ver om de ervaringen met caravan, campings en allerlei toeristische attracties op te nemen in onze krant. We beperken ons daarom tot de gedeelten die over planten gaan, ook al zijn het niet altijd waterplanten.

Amaryllis belladonna (de belladonna-alelie) is meer een tuinplant, in ieder geval in ons land. Wat een prachtige plant, met bloemen die meestal roze zijn, maar soms ook dieprood/paars! Wikipedia geeft als informatie dat de belladonna-alelie een bolgewas is dat in de Benelux inderdaad in de tuin kan groeien. De soort komt oorspronkelijk uit Zuid-Afrika en is in de achttiende eeuw vanuit de zuidwestelijke Kaapprovincie ingevoerd. De plant moet in de winter wel goed met bladeren worden bedekt om hem tegen vrieskou te beschermen. Liesbeth van Bruggen gaf als commentaar dat diep planten van de bol (60 cm) al voldoende bescherming zou geven.

Agave attenuata heeft zoals vele agaves een enorm lange bloeiwijze (tot 2 meter). Hij heeft daardoor bijnamen als leeuwenstaart of zwanenhals. Deze soort is een van de weinige stekelloze agaves.

Ranunculus fluitans (Vlottende waterranonkel) werd gevonden in de Ribiera de Odelouca, bij de stad Silves. Het biotoop verdwijnt misschien als er een stuwmeer in de bovenloop gebouwd wordt.

Rio de Almadera

De delta Rio de Almadera is een gebied dat af en toe met zeewater wordt overstroomd. Er werd (o.a.) gezocht naar orchideeën, maar er waren er niet veel. Gezegd moet worden dat dit misschien kwam omdat het voorjaar wel zes weken later begon, na een zeer koude en natte winter. Er werden wel Vlottende waterranonkel en Waterweegbree gevonden.

Baldellia alpestris

Per e-mail werd van Harry van Bruggen een 'opdracht' gekregen om *Baldellia alpestris* te verzamelen, die alleen op enkele plaatsen op het Iberisch schiereiland voorkomt. De opdracht kon niet worden uitgevoerd. Er was misschien een vindplaats vlak bij de camping en de wekker werd op half zes gezet. De foto's gaven echter twijfel; Harry meende dat het waarschijnlijk een waterranonkel was, gelet op de bladvorm en de bloemen op een steel.

Narcissus calcicola komt in centraal Portugal voor op plaatsen met kalkrijke bodem, maar vreemd genoeg zou de bodem voor deze plant toch zuur moeten zijn, pH ca. 6. De planten zijn beschermd. In het natuurgebied Rocha de Pena werd zaad van de planten verzameld, dat aan de Amsterdamse Hortus is gegeven.

Liesbeth en Harry van Bruggen Waterorchidee, *Spiranthes odorata*

Op de komende vergadering willen wij wat stekken uitdelen van de Waterorchidee, Spiranthes odorata. Omdat lang niet alle leden deze plant zullen kennen, zijn wij van plan op de vergadering wat foto's van deze mooie soort laten zien en vertellen we hieronder hoe zij moet worden verzorgd.

***Spiránthes odoráta* (Nutt.) Lindley**

Deze orchidee is zo'n 45 jaar geleden een paar maal geïmporteerd voor aquariumdoeleinden. Inderdaad is de plant goed onder water te kweken en hij bloeit (in ondiep water) ook, waarbij de mooie witte bloeiwijzen boven water uitsteken. Naar verluidt kwamen de planten uit Florida, waar ze als moerasplant vaak ook in water zouden groeien.

Deze *Spiranthes* is gemakkelijk als kamerplant te kweken. Ze verlangt veel water, en het is goed als de pot permanent in een schotel staat met ongeveer 2½ cm water. Als bodemgrond is goede potgrond uitstekend geschikt. Goede resultaten zijn volgens de literatuur ook te verkrijgen met een mengsel van vijveraarde, turfmolm, zand, hydrocultuurkorrels (2-3 mm grootte), versnipperde houtskool, klei en lateriet. Gedurende de zomer kan de plant (in pot) ook in de tuin aan de rand van de vijver worden gezet. Niet in de felle zon plaatsen. De plant is niet winterhard.

De Waterorchidee is erg gevoelig voor aantasting door bladluizen. Deze zitten vaak op de onderkant van de bladeren en zijn dus slecht zichtbaar. Een gevolg van de aantasting zijn witte plekken op de bladeren. De luizen kunnen met de gebruikelijke middelen worden bestreden, maar omdat ze vaak op de onderkant van de bladeren zitten, zijn ze moeilijk te bereiken. Beter zijn dan de insectenbestrijdingsstaafjes van Bayer, die in de grond moeten worden gestoken. Een andere oplossing is om de planten gedurende een weekje geheel ondergedoken in een emmer water te zetten.

De Waterorchidee bloeit in de maanden oktober en november. De planten, die we op de komende vergadering uitdelen, zullen dit jaar (2009) niet meer bloeien. Het zijn jonge stekken. Na de bloei gaat de plant dood, maar van te voren ontwikkelen zich op de punten van de dikke wortels (ca. 3 mm) jonge planten, die het volgende jaar weer bloeien. Na verloop van enkele jaren moeten de planten worden verpot en 'gescheurd'. Het ontwarren van de dikke, in elkaar verkronkelde en kwetsbare wortels is een moeizaam karwei. Het beste is de oude grond in water zoveel mogelijk uit te spoelen.

Bemesting matig, hoogstens de helft van de hoeveelheid voor normale kamerplanten.

Kew Gardens 250 jaar

Oudere tuinen

Botanische tuinen in het Verenigd Koninkrijk hebben een geschiedenis die ouder is dan 250 jaar. Zo was er de Oxford Botanic Garden sinds 1621, en de Chelsea Physic Garden sinds 1673. In Italië waren ze er nog eerder: Pisa (1543), Padua (1545), Florence (1550). In alle gevallen betrof het verzamelingen planten voor medisch onderwijs.

Langzaam werd de invloed van koloniale expansie belangrijk. Planten en zaden uit de koloniën werden naar de bestaande tuinen gestuurd. Privé-collecties en wetenschappelijk onderzoek werden een belangrijk statussymbool in de achttiende eeuw. Maar de aanloop van Kew Gardens was 'gewoon' dat de zoon van de koning een 'mooie' tuin wilde hebben.

Frederick en Augusta

Kew Farm werd in 1731 gehuurd door Frederick, Prince of Wales, de zoon van koning George II. Het landgoed lag vlak naast dat waar zijn ouders woonden. In 1736 trouwde hij met Princess Augusta of Saxe-Gotha. Samen veranderden zij het landgoed in Kew ingrijpend. Ze waren enthousiaste tuinliefhebbers en werden bij de inrichting van hun tuinen geholpen door de Earl of Bute. Er ontstond een grote landschapstuin, waarin veel exoten werden aangeplant. Frederick overleed in 1751, vóór de grote plannen gerealiseerd waren die hij met de tuin had.

Maar Princess Augusta zette het werk voort. De tuin moest plaats geven aan "al de planten die op de aarde bestaan." Architect Chambers werd ingehuurd om allerlei gebouwen, galerijen en bruggen te bouwen.

1759: the Physic or Exotic Garden

In 1759 wordt in de huishoudrekeningen voor het eerst vermelding gemaakt van een "Physic Garden".

Voluit werd de naam "The Physic or Exotic Garden", en William Aiton was van dit onderdeel de tuinier. Deze tuin was ongeveer 4 hectare groot en niet gericht op tuinarchitectuur, maar op medicinale planten. Hij kan gezien worden als de directe voorloper van de huidige "Royal Botanic Gardens, Kew".

De tuin groeide en bloeide door William Aitons inbreng, onder leiding van de prinses.

Sir Joseph Banks

Na haar dood in 1772 werd de leiding overgenomen door Sir Joseph Banks en toen begon de ontwikkeling tot internationaal centrum voor de plantkunde eigenlijk pas echt. Onder Banks werd de aandacht verlegd van het eenvoudig tonen van allerlei exoten naar serieus botanisch werk met wetenschappelijke en economische basis.

Sir Joseph Banks (1743-1820) was een rijke ondernemer met een grote belangstelling voor natuurhistorie. Hij reisde van 1768-71 mee op de Endeavor van kapitein James Cook. Hij betaalde daarbij zijn eigen passage en die van acht (!) medewerkers, en verzamelde een weelde aan botanisch materiaal. Na zijn terugkomst ging hij op audiëntie bij koning George III. De koning en hij waren het volledig eens over het economisch belang van inheemse planten en exoten. Deze ontmoeting leidde tot zijn bemoeienis met Kew Gardens, officieel vanaf 1773.

Banks liet materiaal verzamelen in Zuid-Afrika, India, Abessinië, China and Australië. Planten kwamen uit alle kolonies, maar er kwamen ook planten naar Kew Gardens van speciale ontdekkingsreizen, bijvoorbeeld in 1793, van de Providence, naar het Zuidelijk Halfrond.

Rond 1800 was de reputatie van de Royal Botanic Gardens zo groot dat allerlei planten 'automatisch' naar Kew werden gezonden. Dat was immers de belangrijkste botanische tuin van Europa! Maar het werd daardoor ook het belangrijkste botanische kenniscentrum. In 1990 kreeg het gebouw waarin dit werk wordt uitgevoerd de naam "Sir Joseph Banks for Economic Botany."

Stilstand na Banks

Banks overleed in 1820, in hetzelfde jaar als koning George III. Het verlies van deze twee drijvende krachten leidde bijna tot de ondergang van Kew Gardens. Opvolger George IV had geen belangstelling, de economie zat tegen en concurrerende instellingen wonnen aan invloed. De koning gaf William Townsend Aiton – de vader van de eerste tuinman – opdracht om de tuin (en andere tuinen) te reorganiseren. Het leidde tot gerommel in de organisatie van Kew. Andere onderdelen (Pleasure grounds, Kitchen garden) kregen meer aandacht dan de Botanic garden. Kew Gardens hield op planten te verzamelen, al bleven anderen doorgaan met de gewoonte veel op te sturen.

Herstel onder William en Joseph Hooker

Maar onder de directie van de beide Hookers, van 1841-1885 was er een krachtig herstel. Eerst was er vader William Hooker, daarna nam zoon Joseph het roer over in 1865. William is vooral bekend als oprichter van het Herbarium, wat een belangrijke rol speelde (en nog steeds speelt) in de leidende positie als botanische tuin. Het herbarium startte met de privécollectie van William Hooker. Andere prominente botanisten schonken daarna hun verzamelingen. Vervolgens kwam er ook de enorme collectie (400.000) van de East India Company bij. Alleen de herbariumcollectie van het British Museum kon nog met Kew concurreren. Moesten er wel twee herbaria blijven bestaan? Na een discussie die tientallen jaren duurde, werd in 1901 besloten dat Kew de centrale plaats moest worden. De staatscommissie roemde de wetenschappelijke achtergrond aldaar; in vergelijking daarmee was het British Museum alleen een 'verzamelplaats'. Joseph was misschien de betere wetenschapper, maar zorgde wel voor betere toegang voor het publiek. Hij herstelde ook de vroegere contacten die Banks had met de koloniën; dat leidde bijvoorbeeld tot economische impulsen voor de rubber- en koffiecultuur.

Uitbreidingen

De website van Kew Gardens beschrijft allerlei uitbreidingen in de loop van de tijd: nieuwe gebouwen, nieuwe tuinonderdelen. Wie er heengaat doet er goed aan eerst een paar uur op de uitgebreide site rond te wandelen.

Voor dit stuk staan we nog wel even stil bij de steeds grotere rol die Kew in de botanie ging innemen. Toen in de wereld het belang van behoud van soorten ontstond ("global plant conservation") nam Kew het voortouw. Bijvoorbeeld bij het opstellen van een Rode Lijst: verreweg de meeste bijdragen kwamen uit Kew.

Index Kewensis

Als laatste punt memoreren we de waardevolle Index kewensis. Die bestaat sinds 1885; interessant om te weten dat Charles Darwin de opzet ervan financierde. De index groeide uit tot dikke boeken, met vijfjaarlijkse supplementen. Tegenwoordig is de gehele index elektronisch beschikbaar via internet (www.ipni.org – ipni = international plant names index). Er zijn meer dan 1 miljoen trefwoorden. Misschien typisch Engels:

Eindhoven, januari 2010

Red. Tom

© Werkgroep Aquatische Planten 2010